

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Alice Toots
Politseiteenistus

**MASSIRAHUTUSTE OHT EESTI PÕHISEADUSLIKULE
KORRALE**

Lõputöö

Juhendaja: Martin Purre, MA

Tallinn 2022

ANNOTATSIOON

Kolledž/instituut: Politsei- ja piirivalvekolledž	Kaitsmise kuu ja aasta: juuni 2022
Töö pealkiri eesti keeles: Massirahutuste oht Eesti põhiseaduslikule korrale	
Töö pealkiri võõrkeeles: The threats of massriots to Estonian Constitutional Order	
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö teemaks on „Massirahutuste oht Eesti põhiseaduslikule korrale“. Lõputöö on kirjutatud eesti keeles, see koosneb 48 leheküljest ning selle raames on kasutatud 63 erinevat allikat. Töö uurimisprobleemiks on ebaselgus määrata piirjooni, mil massimeeleavaldus muutub massirahutuseks ja võib hakata ohustama põhiseaduslikku korda ning millised kahjud võivad sellega kaasneda. Lõputöö eesmärgiks on selgitada välja, kuidas Eesti põhiseaduslikku korda võivad ohustada massirahutused ning lisaks võiks käesolev töö olla heaks abivahendiks praktikutele hindamaks massirahutustest tekkida võivaid ohte põhiseaduslikule korrale. Lõputöö koosneb kokku kahest peatükist. Esimeses peatükis käsitletakse teoreetilist osa, mis hõlmab teooriat seoses: massirahutuste ja meeleavalduste definitsiooniga ning nende tekke dünaamikaga, põhiseadusliku korra kaitsega ja ohtudega põhiseaduslikule korrale. Lisaks võrdlevate olukordade välja toomiseks analüüsitakse kolme välisriiki. Teises peatükis viiakse läbi empiiriline kvalitatiivne uuring, mille raames intervjueritakse mitut Eesti praktikut. Intervjuude tulemused analüüsitakse ning seotakse teooriaga ja tehakse ettepanekud edasisteks uurimustöödeks.</p>	
Lisad: puuduvad	
Võtmesõnad: massirahutused, põhiseaduslik kord, ohud	
Võõrkeelsed võtmesõnad: massriots, Constitutional Order, threats	
Säilitamise koht:	
Töö autor: Alice Toots	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjallikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri: /allkirjastatud digitaalselt/	Kommentaar (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Martin Purre	Allkiri:
Kaasjuhendaja:	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor/instituudi juhataja: Kalvi Almosen	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
SISUKORD	3
MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS	4
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA ANALÜÜS VÄLISRIIKIDE NÄITEL	9
1.1. Oht riigijulgeolekule ja põhiseadusliku korra kaitse	9
1.2. Massirahutused	13
1.3 Ohud ja kahjud põhiseaduslikule korrale massirahutuste tagajärjel, välisriikide näitel	15
1.3.1 Ameerika Ühendriikide Kapitooriumi ründamine aastal 2021	15
1.3.2 Meeleavaldused Navalnõi toetuseks Moskvast aastal 2021	18
1.3.3 Rahutused Maidanil aastal 2013 ja-2014	20
2. EMPIIRILINE UURING	24
2.1. Uuringu meetodika, protsess ja valim	24
2.2. Intervjuude analüüs	26
2.3. Järeldused ja ettepanekud	33
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	39
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	41
LISAD	47
Lisa 1. Ekspertintervjuude küsimused	47
Lisa 2. Kategooriate ja koodide tabel	48

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS

EL- Euroopa Liit

FBI- Föderaalne Juurdlusbüroo

KarS- karistusseadustik

KorS- korrakaitseadus

PPA- Politsei- ja Piirivalveamet

PS- Eesti Vabariigi põhiseadus

SISSEJUHATUS

Hübridohud, mille üheks osaks on massirahutused on üks kaasaegseimatest julgeoleku probleemidest nii meie ühiskonnas kui ka lääne demokraatias, kui selle põhjustajaks või õhutajaks on mõni vaenulik välisriik. Näiteks välisriigi mahitusel, organiseeritud massirahutuste peamiseks eesmärgiks on mõjutada riigi julgeolekut ja lõhestada ühiskonda, selleks, et õhutaja riik saaks endale strateegilisi eeliseid. Vaatamata sellele, et Eesti ei ole massirahutustega palju kokku puutunud, tuleb olla valmis selleks, et vaenulik riik võib igal hetkel Eesti jaoks keerulist olukorda enda huvides ära kasutada ning mittesõjalisi meetodeid rakendades, üritada Eesti põhiseaduslikku korda ohustada. Käesolev lõputöö keskendub massirahutustele, mis ohustavad põhiseadusliku korra kolme elementi: iseseisvust, sõltumatust ja territoriaalset terviklikkust.

Väikeriigile omaselt on julgeoleku küsimused alati olulised ja seega ka alati **aktuaalsed**. Eestil on massirahutustega olnud kogemusi küllaltki vähe, ainus tõsisem juhtum leidis aset 2007. aasta aprillis, mida tuntakse Pronksiöö nimetuse all. Selles võis näha ka Venemaa huvi kriisi eskaleerida. Näiteks edastasid Vene infokanalid Eestis toimunust valeinfot ning peale aprillirahutusi saatis Vene Föderatsioon Eestisse oma delegatsiooni, mille liikmed nõudsid tol aegse Eesti peaministri ametist lahkumise. (Eesti Ekspress, 2007) Hiljuti on toimunud meeleavaldused ja massirahutused tänapäeva mittedemokraatlikes riikides, nagu Venemaal 2021. aasta jaanuaris (Roosve, *et al.*, 2021), Valgevenes 2020. aasta augustis (Ots ja Nael, 2020) ja ka jaanuaris 2022. aastal Kasahstanis (Kressa, 2022), aga ka kogunud demokraatlikes riikides, kui rahvamass ründas jaanuaris 2021. aastal USAs Kapitoliumi hoonet (Äripäev, 2021) või kui nn kollavestid tekitasid 2018. aasta novembris rahutusi Pariisis (Õhtuleht, 2018). Eelmise aasta suuremad meeleavaldused Eestis olid seotud Covid-19 pandeemiaga. Koroonapiirangute ja vaktsiinivastased kogunesid Tallinna Vabaduse väljakule meeleavaldustele ning ka seal kerkis avalikkuses üles diskussioon, kas need võiksid põhjustada ohtu põhiseaduslikule korrale (Õhtuleht, 2021). 15.04.2021 mainis Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi PPA) peadirektor ühes intervjuus, et meeleavaldajad võivad ohustada põhiseaduslikku korda (Kiisler, 2021). Selline väide tekitas poleemikat, mille tagajärjel tunnistas PPA peadirektor pool kuud hiljem, et tema sõnavõtt oleks pidanud olema selgem (Müller, 2021).

Sellise elulise juhtumi näitel võib järeldada, et neid piire meeleavaldustes ei ole lihtne tõmmata, kuna ühelt poolt on vajalik tagada demokraatia toimimine ehk sõnavabadus ja, kogunemisvabadus, aga teisest küljest on oluline tagada avalik kord, mis on politsei vastutada ning omakorda tuleb kaitsta ka põhiseaduslikku korda. Kuidas aga kõnealused massimeeleavaldused võiksid kujuneda ohuks põhiseaduslikule korrale, jäi selgusetuks. Eesti siseminister ei saanud kirjeldatud juhtumi puhul- Kaitsepolitsei ameti ohuhinnangu sisu kommenteerida, kuivõrd vastav teave on salastatud. (Puhm, 2021) Enamus meeleavaldusi ei eskaleeru massirahutusteks ning ei ohusta põhiseaduslikku korda, mistõttu on oluline teada piire, millal seaduslikud ja rahumeelsena algavad meeleavaldused võivad muutuda ohuks põhiseaduslikule korrale.

Lõputöö teema aktuaalsusele annab kaalu „Siseturvalisuse arengukava 2020-2030“, milles on välja toodud põhiseadusliku korra tagamiseks olulisemad tegevussuunad, millest üks on hübriidohtude tõkestamine. Aina rohkem kasutab ründav pool varjatuid võtteid, milleks kõige levinumad on valeinfo levitamine, riikide siseprobleemide võimendamine ja ühiskonna lõhestamine. Kõik need tegurid soodustavad massirahutuste teket. (Siseministeerium, 2020, lk 29-30)

Lõputöö on **uudne**, kuna käsitleb massirahutuste ohtu Eesti Vabariigi põhiseaduslikule korrale ning just sellist seost ei ole varasemalt uuritud. Massirahutuste teemadel on uurimustöid siiski kirjutatud: Braien Kaldoja „Massirahutuse eskalatsiooni ennetamine Eestis“ aastal 2020; Rainer Koor „Eesti politsei masside ohjamise taktika jalgpallimängudel“ aastal 2015; Jaak Otsason „Massirahutuste tekkepõhjused ja kaitseväge kasutamine massirahutuste haldamisel“ aastal 2012; Tanel Toots „Politsei taktikaline kommunikatsioon suurüritustel“ aastal 2012 ja Tarmo Muld „Isikute kinnipidamine massilise korratuse käigus“ aastal 2010. Nimetatud uurimused on olnud suunatud massirahutuste ennetamise, taktikate ja strateegiate uurimisele aga mitte põhiseadusliku korra kaitsele.

Ülalkirjeldatu põhjal saabki näha peamist probleemi selles, et massirahutuste korral ei ole võimalik selgelt piiritleda, millal need muutuksid ohuks põhiseaduslikule korrale ja-, millised need ohud täpsemalt oleksid ning missuguseid tagajärgi võib nende ohtude realiseerimine põhjustada. Seega

püstitatakse lõputöö **uurimisprobleem**: Millised on need piirid, mil massimeeleavaldus muutub massirahutuseks ja võib hakata ohustama põhiseaduslikku korda ning millised kahjud võivad sellega kaasneda?

Lõputöö eesmärgi täitmiseks on sõnastatud kaks **uurimisküsimust**:

1. Kuidas massirahutused võivad ohustada põhiseaduslikku korda?
2. Millised on praktilised probleemid massirahutuste piiritlemisel ohuna põhiseaduslikule korrale?

Tulenevalt uurimisprobleemist on lõputöö **eesmärgiks** selgitada välja, kuidas Eesti põhiseaduslikku korda võivad ohustada massirahutused. Lisaks võiks käesolev töö olla heaks abivahendiks praktikutele hindamaks massirahutustest tekkida võivaid ohte põhiseaduslikule korrale.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks ja küsimustele vastuste leidmiseks püstitatakse järgnevad **ülesanded**:

1. Tuua välja massirahutuste ning meeleavalduste teoreetilised alused ning analüüsida teiste välisriikide näitel, millise dünaamikaga põhiseadusliku korda ohustavad massirahutused tekivad ning millised on kahjud selle tagajärjel.
2. Määratleda massirahutustest tulenevad ohud põhiseaduslikule korrale.
3. Analüüsida ekspertintervjuude tulemusi, et välja selgitada praktilised probleemid meeleavalduste ja massirahutuste piiritlemise osas.
4. Teooria analüüsi tulemuste ja intervjuude põhjal teha järeldused ja ettepanekud tulemuste praktiliseks kasutamiseks õiguskaitseasutuste töös või edasisteks uurimistöodeks.

Lõputöö eesmärgi täitmiseks viiakse läbi empiiriline uuring, mille uurimismeetodiks on kvalitatiivne uuring (Õunapuu, 2014, lk 52). Andmekogumismeetodina rakendatakse poolstruktureeritud intervjuusid (Õunapuu, 2014, lk 171). Kuna intervjuueeritavad on valitud eesmärgipäraselt, siis rakendatakse käesolevas töös eesmärgistatud valimit (Hirsjärvi, *et al.*, 2007, lk 150).

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis käsitletakse teoreetilist osa, mis hõlmab teooriat seoses: massirahutuste ja meeleavalduste definitsiooniga ning nende tekke dünaamikaga, põhiseadusliku korra kaitsega ja ohtudega põhiseaduslikule korrale. Peatükis, analüüsitakse, millistel tingimustel võivad meeleavaldused ja neist välja kasvada võivad massirahutused muutuda ohuks põhiseaduslikule korrale. Võrdlevate olukordade välja toomiseks analüüsitakse välisriikide näitel, millise dünaamikaga massirahutused tekivad, samuti millised ohud ja kahjud on nendes riikides tekkinud nende riikide põhiseaduslikule korrale. Teises peatükis viiakse läbi empiiriline, kvalitatiivne uuring, kus intervjueritakse mitut Eesti praktikut, kellel on nii kogemusi kui teadmisi massirahutuste ja põhiseadusliku korra kaitse korraldamisel. Intervjuu tulemused analüüsitakse ning seotakse teooria osaga ühtseks terviklikuks kokkuvõtteks, sõnastatakse ettepanekud edasisteks uurimustöödeks.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA ANALÜÜS VÄLISRIIKIDE NÄITEL

1.1. Oht riigijulgeolekule ja põhiseadusliku korra kaitse

Käesoleva alapeatüki eesmärgiks on avada mõisteid: mis on riigijulgeolek, põhiseadusliku korra kaitse ja millised on need ohud, mis võivad neid mõjutada.

Selleks, et saada teada, millised ohud võivad kaasneda riigile ja põhiseaduslikule korrale massirahutuste tagajärjel, tuleb esialgu defineerida ohu mõiste. Janar Jäätma toob enda doktoritöös selgelt välja, et oht tähendab kahju saabumist piisava tõenäosusega. Ohu hinnangul tuleb lähtuda tõenäosusest, ajast ja õigushüvest. (Jäätma, 2020, lk 119)

Eesti korrakaitseseaduses (edaspidi KorS) on oht liigitatud vastavalt sellele, kui tõsine on ohustatud hüve väärtus ning, millise aja jooksul see saabub. Ohud, mis võivad ohustada Eesti põhiseaduslikku korda ja riigi julgeolekut, kuuluvad kõrgendatud ohu kategooriasse. KorS § 5 lg 4 sätestab, et kõrgendatud oht on oht isiku elule, kehalisele puutumatusse, füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele, suure keskkonnakahju tekkimise oht või karistusseadustiku 15. peatükis „Riigivastased süüteod“ sätestatud esimese astme kuriteo või 22. peatükis „Üldohtlikud süüteod“ sätestatud kuriteo toimepanemise oht. Kehalise puutumatuse riive käesoleva seaduse tähenduses on õiguse raske rikkumine või raske tervisekahjustuse tekitamine. (Korrakaitseseadus, 2010)

Karistusseadustikus (edaspidi KarS) 15. peatükk koondab kõik riigivastased süüteod, mis kaitsevad riiki, tema iseseisvust, sõltumatust ja territoriaalset terviklikkust. KarS § 231 lg 1 järgi on Eesti Vabariigi vastu suunatud vägivaldne tegevus see, mis on suunatud Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vägivaldsele muutmisele, territoriaalse terviklikkuse vägivaldsele rikkumisele,

vägivaldsele võimuhaaramisele või muul viisil Eesti põhiseadusliku korra vägivaldsele muutmisele (Karistusseadustik, 2001). Kiris ja Kärner on kommenteerinud, et kaitstavad õigushüved selles paragrahvis on Eesti vabadus ja iseseisvus, riiklik ja territoriaalne terviklikkus ning põhiseaduslik kord. Samuti on nemad välja toonud, et Eesti iseseisvuse ja sõltumatuse vastu suunatud vägivaldne tegevus on ohtlikum riigivastane kuritegu. (Sootak ja Pikamäe, 2021, lk 763) KarS § 232 lg 1 kohaselt on riigireetmine Eesti Vabariigi kodaniku poolt välisriigi, välisriigi organisatsiooni, välismaalase või välisriigi ülesandel tegutseva isiku abistamise Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse või territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud vägivaldne tegevus või riigisaladuse või salastatud välisteave kogumine selle edastamise eesmärgil või selle edastamine välisriigile, välisriigi organisatsioonile, välismaalasele või välisriigi ülesandel tegutsevatele isikule. KarS § 233 sätestab, et välismaalase poolt toimepandud Eesti Vabariigi vastu suunatud vägivaldne tegevus on välismaalase poolt Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse või territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud vägivaldne tegevus. (Karistusseadustik, 2001) Selle paragrahvi kohta on Kiris ja Kärner välja toonud, et kaitstav õigushüve on Eesti Vabariigi väline julgeolek (Sootak ja Pikamäe, 2021, lk 765). Kõigis kolmes paragrahvis on välja toodud Eesti Vabariigi põhiseaduse jaoks olulised väärtused, mille vastu oma tegevusega minnakse.

Eelpool mainitud Eesti Vabariigi põhiseaduse jaoks kolm olulist väärtust on: Eesti Vabariigi iseseisvus ja sõltumatus ning territoriaalne terviklikkus. Iseseisvus tähendab seda, et Eesti on eraldiseisev riik teiste riikide hulgas. Sõltumatust võib käsitleda kui riigi õigust ise otsustada oma tegevuste üle, ilma, et ükski välisriik annaks kohustuslikke juhiseid ja kontrolliks nende täitmist. Välja arvatud juhul, kui Eesti riik seda vabatahtlikult sõlmitud välislepinguga lubab. Territoriaalse terviklikkuse all mõeldakse territooriumi piiritlemist ja selle jurisdiktsiooni Eesti Vabariigiga. (Madise, *et al.*, 2020, lk 51 ja 883) Just neid kolme väärtust kaitsevadki ülaltoodud KarS-i paragrahvid. Seega saab järeldada, et nii tegelikult antaksegi piirid sellele, millist osa põhiseaduses kaitseb karistusseadustik.

On väga oluline teada, et riigi julgeolek on määratletav ka läbi väärtuste, mis kirjas põhiseaduses, eriti aga selle preambulis. Nimelt, riigikohus on teinud lahendi J. G elamisloa kohtuasjas, milles selgitab: „Õigus riigi positiivsele tegevusele, mis aitaks isikul elada Eestis täisväärtuslikku perekonnaelu, ei ole piiramatult põhioigus. Põhioiguse või vabaduse piiramise põhjuseks võib olla mõni teine sama kaaluga õigusväärtus. Piirangu põhjustena saab arvesse võtta teiste isikute põhioigusi ja vabadusi või põhiseaduse norme, mis kaitsevad kollektiivseid hüvesid. Välismaalaste seadusest tulenevalt on väärtuseks, mis õigustab piirangute tegemist välismaalase õigusele elada Eestis perekonnaelu, riigi julgeolek (§ 12 lg 6). Mitmete põhiseaduse normidele, eriti preambulale tuginedes võib järeldada, et riigi julgeolek on põhiseaduse sätte ja vaimu kohaselt väärtus, mida saab tunnustada kui põhioiguse piiramise legitiimset eesmärki“ (J. G. haldusasi välismaalaste seaduse § 12 lg 5 ja lg 6 järgi, 2011).

Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi PS) kommenteeritud väljaandes kujutatakse riigi julgeolekut kui riigiseisundit, kus riigi suveräänsust ehk otsustamisvõimet ja tema põhiseadusliku institutsioonide demokraatlikku toimimist ei rikuta PS-ga vastuolus oleval viisil. Samuti tähendatakse, et riigi julgeolek on situatsioon, kus riigi suveräänsus ja põhiseaduslike institutsioonide võime toime tulla enda PS-st tulenevate kohustustega ei ole mõjutatud muul kui PS-s määratud viisil. Ükskõik, milline tegevus, mis on suunatud riigi säilimise või toimimise vastu, ohustab riigi julgeolekut. (Madise, *et al.*, 2020, lk 883) Kryvyzyuk, *et al.* (2021, p. 78) toovad välja, et suurimad ohud, mis võivad ohustada riigi julgeolekut on need, mis kahjustavad rahva huve, väärtuseid ning üksikisikute õigusi. Eesti julgeolekupoliitika alustes on püstitatud Eesti julgeolekupoliitika eesmärk, milleks on kindlustada riigi iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord, rahva ja riigi toimimine ning ühiskonna turvalisus (Eesti julgeolekupoliitika alused, 2017, lk 2).

Põhiseadusliku korra mõiste on keeruline termin, kuna sellel puudub kindel ühine arusaam. Endine õiguskantsler Indrek Teder leiab, et põhiseaduslik kord ei peagi olema üheselt määratletav, kuna selle sisu on liiga üldine (Teder, 2010). PS kommenteeritud väljaandes kujutatakse põhiseadusliku

korrana riigi iseseisvust ja sõltumatust, PS aluspõhimõtteid ning põhiseaduslike institutsioonide toimimise olulisi tingimusi. Samuti on PS kommenteeritud väljaandes välja toodud, et mõiste “põhiseaduslik kord” ja “riigi julgeolek” erinevad üksteisest. Peamine erinevus seisneb selles, et riigi julgeolekut ohustab ükskõik, milline tegevus riigi säilimise ja toimimise vastu, aga põhiseaduslikku korda ohustab põhiseaduslike normide mittetunnustamine või nende korduv eiramine. Põhiseaduslike institutsioonide toimimise tähtsate tingimuste all mõeldakse seda, et need on institutsioonide moodustamise korra rikkumised, mis takistavad demokraatlikult valitud või nimetatud isikutel asuda oma volitusi teostama või neid isikuid pole võimalik demokraatlikul teel valida või määrata. Näiteks rahvahääletuse ja valimiste oluline mõjutamine võib rikkuda demokraatia põhimõtet, millel põhiseadus põhineb. (Madise, *et al.*, 2020, lk 883-884)

Kõige paremini iseloomustab riiki ja võimu, suveräänsuse definitsioon. See on üks olulisemaid riikluse omadusi ning selle levinuim tähendus on ülima võimu omamine teatud territooriumil. (Kuurme ja Kalev, 2020, lk 74-75) Kalmo on PS kommenteeritud väljaandes käsitlenud suveräänsust kui otsustamise õigust ehk riigil on õigus otsustada, millised õigusnormid riigi suhtes ja riigi territooriumil kehtivad (Madise, *et al.*, 2020, lk 47). Szekely (2015, p. 50) on seisukohal, et suveräänsuse põhimõte seisneb selles, et seni, kuni ollakse kogukonna osa, tuleb aktsepteerida selles kogukonnas kehtestatud reegleid ehk tuleb austada teise riigi suveräänsust.

PS preambulis on riigile määratud ülesanne, milleks on sisemise ja välise rahu tagamine (Eesti Vabariigi põhiseadus, 1992). Jäätma (2015, lk 24, 71) toob oma doktoritöös esile, et sisemise julgeoleku tagamine saab toimuda läbi preventsiiooni või repressiooni ning preventsiioon on proportsionaalsem nii riigile kui ka inimestele, sest see on vähem kahjulikum kui repressioon. Künnapas (2016, lk 54) järeldeb enda doktoritöös, et preventsiiooni peamiseks eesmärgiks on kahjude ärahoidmine. Repressiooni eesmärk on vastupidine ehk kasutatakse sanktsioone ning surve avaldamist (Davenport, 2007, p. 1).

Kokkuvõttes tuli teoreetilisest osas välja, et Eesti Vabariigi põhiseaduse jaoks kolm olulisemat väärtust on: Eesti Vabariigi iseseisvus ja sõltumatus ning territoriaalne terviklikkus. Põhiseadusliku korda kui määratlemata mõiste on aga hoopis laiemal tähendusega, kui need kolm alusväärtust-põhiseaduslik kord, see on ka põhiseaduslikud printsiibid ja väärtused. Viimastest on riigi julgeolekule olulisemad need, mis kirjas PS preambulis. Karistusseadustik kaitseb riigi iseseisvust, sõltumatust ja territoriaalset terviklikkust, samuti kaitseb ta põhiseaduslikku korda laiemalt, kui seda soovitakse muuta vägivaldsel teel. Just sellest võibki järeldada, et rikkumised, millega ületatakse neid piire, ongi piirjoonteks, mille abil hinnata, kas massimeeleavaldus, mis antud ühiskondlikus olukorras ja muid asjaolusid arvestades, võib neid väärtuseid (sh riigi iseseisvust, sõltumatust ja riigi territoriaalset ühtsust) ohustada, kui muutub vägivaldseks ning mida näiteks korrakaitseasutused takistada ei suuda. Selleks, et hinnata neid ohte veelgi täpsemalt, tuleb selgitada massirahutuste olemust.

1.2. Massirahutused

Alapeatüki eesmärgiks on lahti mõtestada, milline erinevus on massirahutuste ja meeleavalduste vahel. Oluline on teada, millal tavalised meeleavaldused muutuvad massirahutusteks, sest sellest sõltub, kas olukord eskaleerub ohtlikumaks, mis võib lõpuks ohustada põhiseadusliku korda ning tuua kaasa olulisi kahjusid. Lisaks tuuakse välja, millised tegurid põhjustavad vägivaldsust meeleavaldustel.

Попов (2020, стр. 187) järeldab, et hübriidohud, kuhu kuuluvad ka massirahutused, on tänapäeval kaasaegseim probleem riigi julgeolekule. Hübriidohud mõjutavad riigi julgeolekut ja põhiseaduslikku korda ning kuuluvad korrakaitseaduse mõttes kõrgendatud ohu kategooriasse (Sazonov, *et al.*, 2020, lk 35). Tihti peale avaldub oht majanduslikes, poliitilistes ning info- ja sõjalistes valdkondades ning selle peamiseks eesmärgiks on riiklike oluliste funktsioonide destabiliseerimine, majandusjulgeoleku ning ühiskonna lõhestamine (Cirdei, 2016, pp. 115-116).

PS § 47-s on sätestatud, et igal inimesel on õigus ilma eelneva loata koguneda ja koosolekuid pidada. Teatud juhtudel on võimalik seda õigust piirata, kui on vaja tagada riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, liiklusohutuse ja koosolekust osavõtjate ohutus ning kui on vajadus tõkestada nakkushaiguse levikut. (Eesti Vabariigi põhiseadus, 1992) Avaliku koosoleku seaduse § 3 järgi võib meelevaldust keelata, kui see on suunatud Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu või kehtiva riigikorra vägivaldsele muutmisele; õhutab vägivaldselt rikkuma Eesti Vabariigi territoriaalset terviklikkust; õhutab rahvuslikku, rassilist, usulist või poliitilist vihkamist, vägivalda või diskrimineerimist ühiskonnakihtide vahel või õhutab rikkuma avalikku korda (Avaliku koosoleku seadus, 1997).

Newburn (2021, p. 54) toob välja, et massirahutuse mõistet on raske defineerida, kuna sellel puudub kindel teaduslik tähendus. Tema järeldeb, et massirahutused tekivad poliitiliste otsuste tagajärjel ning see väljendub rahvahulga vägivaldse käitumisega, mis ohustab inimeste tervist, võib kahjustada mistahes isiku vara ning soodustab ühiskonna lõhestumist. Wilkinson (2009, p. 330) jõudis järeldusele, et massirahutused võivad ohustada lisaks avaliku korrale ka riigi julgeolekut. Enos (2019, p. 1) rõhutab, et massirahutused on inimeste vägivaldne käitumine, mille eesmärgiks on mõjutada poliitilisi otsuseid. Massirahutuste ja tavaliste meelevalduste suurim erinevus seisnebki selles, et massirahutused on taktika ja strateegia poolest rohkem ja tõsisemalt planeeritud, et suunata inimesi vägivaldsele kodanikuallumatusele (Loadenthal, 2017, p. 10). KarS-i kommenteeritud väljaandes mainisid Kiris ja Kärner, et kui massirahutus on korraldatud välisvaenlase poolt, siis sellega põhjustatakse oht meie riigi välisele julgeolekule (Sootak ja Pikamäe, 2021, lk 765).

Ülaltoodu põhjal võib järeldada, et massirahutused võivad lisaks avalikule korrale ohustada ka riigi julgeolekut. Lisaks on võimalik teha vahet meelevaldusel ja massirahutusel. Peamine vahe seisneb selles, et massirahutuste eesmärgiks on mõjutada poliitilisi otsuseid - vägivalda kasutades.

1.3 Ohud ja kahjud põhiseaduslikule korrale massirahutuste tagajärjel, välisriikide näitel

Käesoleva peatüki eesmärgiks on analüüsida kolme riigi näitel, millised ohud ja kahjud võivad kaasneda põhiseaduslikule korrale massirahutuste tagajärjel. Analüüsiks valiti kolm välisriiki: USA, Venemaa ja Ukraina. Näidete valikus lähtutakse juhtumite värskusest ja asjaoludest, geograafilisest lähedusest Eestile ning kas tegemist on demokraatliku või mittedemokraatliku riigiga.

1.3.1 Ameerika Ühendriikide Kapitooriumi ründamine aastal 2021

Käesoleva alapeatüki eesmärgiks on analüüsida 06.01.2021 toimunud Ameerika Ühendriikide Kapitooriumi ründamise näitel, millise dünaamikaga põhiseadusliku korda ohustavad massirahutused tekivad ning millised tagajärjed sellega kaasnevad. Lisaks analüüsitakse, millised on need piirid massirahutustes, millal need muutuvad ohuks põhiseaduslikule korrale. Töö autor valis üheks näiteks just USA, kuna see riik on oma demokraatia poolest väga tuntud ning tihtipeale kujutab end, kui vabaduse etaloni.

06.01.2021 toimus rünnak Ameerika Ühendriikide Kapitooriumile. Tuhanded president Donald Trump'i pooldajad kogunesid Washington'i meeleavaldustele seoses Joseph R. Biden'i presidendiks valimisega. Seejärel üritasid nad vägivallega ümber lükata presidendivalimistulemused, et Joseph R. Biden ei osutuks USA 46. presidendiks. (Dave, *et al.*, 2021, pp. 1, 29)

Trump'i kahtlus valitsuse legitiimsuse üle viis Kapitooriumi rünnakuni, mis toimus 06.01.2021. Seda sündmust võis nimetada ülestõusuks, riigipöördekatseks, kus paljud valged ameeriklased olid vihased häälte tulemuste ebaõigluse üle ning nad ei kavatsenud seda enam kannatada. Trump'i

pooldajate peamiseks sooviks oli, et nende juht jääks võimule ning nemad uskusid teda seoses viimaste valitsuste valimiste tulemuste ebaõigsusega. Vaatamata sellele, et Trump kaotas valimised, siis miljonid ameeriklased siamaani toetavad tema poliitikat ning ideid. Just mõned nendest toetajatest olid seotud Kapitooriumi rünnakuga, eesmärgiga ümber lükata presidendivalimised, sest nende „juht“ käskis seda teha. (Williams, 2021, pp. 65-66)

Selleks, et pääseda Kapitooriumi siseruumidesse, kasutasid Trump'i toetajad vägivalda politseijõudude suhtes (Newell, 2021, p. 338). Williams (2021, p. 55) toob välja, et üks põhiline oht, mis ajendas demokraatia läbi kukkumist oli Donald Trump'i suutatus vägivalda ennetada, kuna omades suurt poliitilist võimu ning otsustamisvõimet, propageeris ta ameeriklasi vägivalda kasutama ning omavoliliselt olukorra enda kätte võtma, on märk, et demokraatia oli ohus.

Peaprokurör M.B.Garland toob välja, et 06.01.2021 Kapitooriumi rünnaku ajal ohustati oma tegevusega USA demokraatia põhielementi, milleks on võimu rahumeelne ülemine ühelt administratsioonilt teisele. Lisaks mainis ta, et demokraatlikes riikides käib võimu vahetamine läbi rahva vabade valimiste ja seaduse järgi. Demokraatias ei tohi inimesed kasutada vägivalda ja ebaseaduslikke vägivallaähvardusi, et muuta poliitilisi otsuseid. (The United States Department of Justice, 2022)

Kapitooriumi rünnaku ajal toimusid ähvardamised, kallaletungid ning politsei ei olnud võimeline kontrollida rahvamassi. Selline vägivaldne tegevus läks vastu põhiseaduslikule korrale, millel demokraatia põhineb. Selline eskaleeruv vägivalla oht süvendab poliitilisest usaldamatust ning nõrka toetust parteidele. (Blocher & Siegel, 2021, p. 146) Rünnaku peamiseks eesmärgiks oli valimiste kukutamine, aga kui määratsejad pääsesid vägivallaga Kapitooriumisse, siis nende tähelepanu oli eesmärgist kõrvale juhitud. Nemed tegid selfisid ning varastasid suveniire ning oli näha, et nad ei suutnud Kapitooriumi hoones hästi orienteeruda ning leida poliitikuid, keda nad soovisid tappa. Ründajatel oli väga halb ettevalmistus, kuna eesmärgi saavutamiseks oli nendel puudus relvadest ning taktikaline juhtimine oli samuti täiesti puudulik. Lisaks ei olnud

sissetungijatel konkreetset plaani, et kindlustada kontrolli Kapitoliumi hoone üle, kui korrakaitsjad osutavad nendele vasturünnaku. Lõpuks ajasid korrakaitsjad määratsejad laiali ning paljud osalejad peeti kinni. (Kydd, 2021, p. 16)

Vaatamata sellele, et mõned tegevused, mis toimusid 06.01.2021 Kapitoliumi rünnaku ajal läheksid terrorismiga seotud föderaalseadustes sätestatud määratluste alla, siis suure tõenäosusega kellelegi ei esitata 06.01.2021 rünnakus osalemise eest süüdistust siseriiklikku terrorismi puhul, kuna sellel puudub selge seaduslik määratlus. Seaduses käsitletakse terrorismi kui mis tahes tegu mis on “inimelule ohtlik”, mis rikub USA kriminaalseadusi, kui teo eesmärgiks on hirmutada või sundida tsiviilelanikkonna, mõjutada valitsuse poliitikat hirmutamise või sunniga ning mõjutada valitsuse tegevusi massihävituse või mõrvaga. (Setty, 2020, p. 1)

FBI jätkab seoses 06.01.2021 Kapitoliumi rünnakuga uurimist, selleks, et esitada isikutele kuriteosüüdistuse erinevate föderaalkuritegude eest. Rohkem, kui saajale inimesele on esitatud süüdistus föderaalkuritegude eest, milleks on: tahtlikult sisenemine või sinna jäämine piiratud hoone või territooriumile, ilma seadusliku loata, vägivaldne sisenemine ja korrarikkumine Kapitoliumi territooriumil, varguste toimepanemine, registreerimata tulirelva omamine ning relvaloata relva kandmine, võimuesindaja ründamine, USA Kapitoliumi territooriumil tulirelva ja laskemoona kaasaskandmine, laskemoona ebaseaduslik omamine ning riikidevaheliste ähvarduste tegemine. Kuritegude nimekiri võib uurimise käigus veel laieneda. (Setty, 2021, pp. 1-2)

20.07.2021 jõustus USA-s esimene kohtuotsus seoses Kapitoliumi ründamisega. Paul Allard Hodgkini´le estiati süüdistus vägivaldse sisenemise ja korrarikkumise eest Kapitoliumis ning tahtlikult sisenemise ja jäämise eest piiratud hoonesse või selle territooriumile, ilma seadusliku loata. Paul Allard Hodgkins´ile mõistis USA kohus vanglakaristuse kestusega 8 kuud. (United States Department of Justice, 2021)

Lisaks vara rikkumise ja vigastuste tekitamise eest, esitati mitmele isikule süüdistuse kuritegude eest, mis olid suunatud riigikorra vastu. Näiteks Adams. B. Howardsile, kes tahtlikult oma häiriva ja vägivaldse käitumisega Kapitooriumi hoones, takistas ja häiris riigivõimu tegevust ning ametiülesannete täitmist. (United States Department of Justice, 2021) Selle süüdistuse põhjal saab järeldada, et demokraatia võis olla ohus, kuna parlament pidi katkestama oma töö ning sellega mõjutati parlamendi suveräänsust, sest valitsuse otsuseid taheti muuta sunniga.

Analüüsid Ameerika Ühendriikide Kapitooriumi ründamist, mis toimus 06.01.2021, saab järeldada, et tegelikult on võimalik piiritleda, millal tavalised meeleavaldused muutuvad ohuks põhiseaduslikule korrale. Kapitooriumi näitel jooksis piir siis, kui tavalised meeleavaldused muutusid massirahutusteks ning Donald Trump'i pooldajad tungisid vägivallaga läbi tōkete Kapitooriumi siseruumidesse eesmärgiga kukutada vägivallaga USA parlamenti. Oma tegevusega ei seadnud nad ohtu ainult Kapitooriumi, vaid ka Ameerika Ühendriikide demokraatia. Oht oli põhiseaduslikule korrale, millel demokraatia põhineb. Näiteks suveräänsusele, kuna mass tahtis mõjutada riigi otsuseid sunniga ning see pole põhiseadusliku korra pärane ja demokraatiale kohane, kuna demokraatlikus riigis käib võimu vahetamine demokraatlikul teel läbi rahva vabade valimiste ja seadusega kooskõlas. Ülaltoodud ohtudest, mis olid suunatud inimeste elu, tervise ja vara vastu kasvaski tegelikult oht ka põhiseaduslikule korrale.

1.3.2 Meeleavaldused Navalnõi toetuseks Moskvas aastal 2021

Selles alapeatükis käsitletakse 2021. aasta meeleavaldusi Venemaal, mis korraldati opositsiooniliidri Aleksei Navalnõi toetuseks. Valik toimus selle põhjal, et Vene Föderatsioon reageeris massimeeleavaldustele väga karmilt ja inimeste põhiõigusi piirati päris palju. Lisaks lähtus autor Venemaa geograafilisest lähedusest Eestile ning sündmuse värskusest. Töö autor ei leidnud avalikest allikatest kohtuotsuseid, et oht põhiseaduslikule korrale oleks võinud aset leida.

23.01.2021 toimusid paljudes Venemaa linnades meeleavaldused Aleksei Navalnõi toetuseks seoses tema kinnipidamisega. 10.12.2021 pikendas Venemaa valitsus kogunemistega seotud piiranguid, tuues põhjenduseks Covid-19 pandeemia. See oligi põhjuseks, miks Navalnõi toetuseks planeeritud massiaktsioon lükati valitsuse poolt tagasi. Kui rahvas koguneks meeleavaldustele, siis see oleks ebaseaduslik ning inimesed rikuksid Venemaa seadusi. Venemaa valitsus oli illegaalseteks meeleavaldusteks valmistunud ning seetõttu tegid nad palju ennetustööd, et meeleavaldused ära hoida. Juba 2020 aasta detsembris muutis Vene Föderatsiooni president Vladimir Putin teabeseadust, millega kohustati sotsiaalvõrgustike omanikke blokeerima informatsiooni, mis sisaldab üleskutseid massirahutuste korraldamiseks. Meeleavalduste ärahoidmiseks peeti paljud Navalnõi toetajad kinni, massikogunemised keelati Covid-19 leviku tõttu ära ning avaldati tohutut survet sotsiaalmeedias, et takistada aktivistide kogunemist. Vaatamata piirangutele ning võimalikele karistustele, kogunes Puškinskaja väljakule, Moskvasse, umbes 15 tuhat inimest. (Demydova, 2021, pp. 1975 & 1981)

Esialgu kulgesid meeleavaldused üldiselt rahulikult. Politsei paigaldas Puškinskaja väljakule metallist tõkkesid ning enne protesti hoiatas politsei valjuhääldi teel, et meeleavaldajad hoiaksid omavahel distantsi ning tuletasid neile meelde, et planeeritud meeleavaldus on ebaseaduslik ning neile oli antud korraldus laiali minna. Kui meeleavaldajad hakkasid hõivama Puškinskaja väljakut, siis tekkis suure rahvamassi tõttu trügimine ning meeleavaldajad hakkasid politsei poolt paigaldatud tõkkesid eest ära tõstma. Olukord eskaleerus vägivaldseks siis, kui meeleavaldajad hakkasid politseid lumepallidega viskama ning provotseerima. Peale seda hakkas politsei nende suhtes jõudu kasutama, mille peale meeleavaldajad viskasid ametnikke ilutulestiku rakettidega, klaaspudelitega ning muude esemetega; kinnipidamisel löid politseinikke rusikate ja jalgadega ning viskasid nende suunas pulbrit, mille olemus oli tollel hetkel politseile teadmata. Politsei kasutas protestijate vastu jõudu, mis väljendus meeleavaldajate kumminuiadega ja jalgadega peksmises; jõuga protestijate politseibussi kongi tassimisega ning ajakirjanike peksmises, vaatamata sellele, et ajakirjanikel olid seljas erksat värvi helkurvestid ning kaelas pressiesindaja kaardid. (Human Rights Watch, 2021)

Vaatamata Venemaal toimunud protestide suurele ulatusele, on rahval väike võimalus režiimi liberaliseerimiseks või Venemaa võimu muutmiseks. Põhjus seisneb selles, et hetkel ei ole piisavalt venelasi, kes ei poolda Venemaa presidenti Vladimir Putinit ning hoolimata korruptsiooniskandaalist, mille põhjustas Navalnõi poolt postitatud film, ei saa Putinit võimult taandada, kuna aastani 2036 on temal suur võim Vene põhiseaduse üle. (Demydova, 2021, p. 1971)

Seoses meeleavaldustega, mis toimusid jaanuari lõpus, peeti kinni rohkem kui 11 500 isikut, kes osalesid meeleavaldustel Navalnõi toetuseks. Mitmele tuhandele inimesele, kes osalesid meeleavaldustel, määrati halduskaristused, alustati üle 130 kriminaalmenetluse ning mitmele isikule määrati vanglakaristused. Inimestele esitati süüdistusi, mis olid seotud ilma loata meeleavaldustel osalemisega; Covid-19 piirangute rikkumistega ja noorte protestiga ühinema üleskutsumisega. (Fischer, 2021, pp. 1-2) Demydova (2021, p. 1970) järeldeb, et see oli üks suurimaid massiaktsioone Venemaa ajaloos.

Kokkuvõttes ei ole teada, kas Vene Föderatsioonile eksisteeris nendel meeleavaldustel oht põhiseaduslikule korrale või mitte, sest puuduvad kirjalikud viited, kuid riigivõimu ennetuse ja reageerimismeetmeid arvestades võis see oht mingil määral eksisteerida. Politsei kasutas küll meeleavaldajate suhtes jõudu, aga selle eesmärgiks oli avaliku korra kaitsmine. Venemaa ei avalikustanud seoses meeleavaldustega Navalnõi toetuseks kohtuotsuseid. Seega ei kuskilt avalikest otsusest ei tulnud välja, et Vene Föderatsioon oleks kartnud ohtu põhiseaduslikule korrale. Võimalik, et seda avalikult varjati, sest tunnistada ohtu põhiseaduslikule korrale näitaks riik end ehk nõrgana.

1.3.3 Rahutused Maidanil aastal 2013 ja-2014

Selles alapeatükis käsitletakse rahutusi, mis kestsid umbes kolm kuud Ukrainas. Sündmused Maidanil viisid massirahutusteni, mis omakorda põhjustas olulisi muutusi riigis, mistõttu on see

näitena asjakohane käesolevas uurimistöös. Kohtuprotsessid seoses selle juhtumiga jätkuvad siiamaani.

21.11.2013 algasid Kiievis ning teistes Ukraina linnades protestid, kus osales detsembriks umbes 800 000 ukrainlast. Meeleavaldusteni viis tollase Ukraina presidendi Viktor Janukovitši otsus, kui ta teatas, et Ukraina hakkab looma tugevamaid suhteid Venemaaga ning ei hakka allkirjastama eelnevalt läbi räägitud vabakaubanduslepingut EL-ga. Rahvas nõudis Ukraina valitsuse tagasiastumist ja EL-ga tugevamate suhete loomist. (Onuch, 2014, pp. 44-45)

30.11.2013 kogunesid tudengid Kiievisse meeleavaldustele, nad ei olnud rahul president Viktor Janukovitši otsusega loobuda EL-iga lähenemise suunast. Olukord muutus drastiliselt, kui Ukraina eriüksus Berkut peksis meeleavaldustel osalejad läbi, eesmärgiga protesteerivad noored sealt minema ajada. Vägivalla kasutamine tõi endaga kaasa selle, et 01.12.2013 kogunes Kiievisse sadu tuhandeid protestijaid, kes nõudsid mitte ainult EL-ga tugevamaid suhteid, vaid ühtlasi ka õiglust politsei suhtes ning samuti ka valitsuse tagasiastumist. (Risch, 2015, pp. 137-138) Diuk (2014, p. 86) toob välja, et 30.11.2013 tehti valitsuse poolt suur viga, kui Maidanile saadeti Ukraina eriüksus Berkut, eesmärgiga protestijad laiali ajada, eriti siis, kui paljud arvasid, et protestide vaibumiseni olid jäänud vaid loetud päevad. Lisaks nendib ta, et eriüksuse ülemäärase jõu kasutamine tõi endaga kaasa selle, et järgnevatel päevadel kogunes meeleavaldustele rohkem inimesi ning vägivalla kasutamine muutus suuremaks.

19.01.2014 liikusid meeleavaldajad Ukraina parlamendi poole, aga tee oli blokeeritud politseijõudude poolt, kuhu kuulusid ka sõjaväeautod, väikebussid ja bussid. Tol õhtul provotseerisid meeleavaldajad vägivaldset konflikti, mis viis kaasa pingete ägenemiseni. Politsei hoiatas protestijaid kasutades valjuhääldit, et nende tegevus on ebaseaduslik ning riigivastane. Selle peale viskasid meeleavaldajad ametnike suunas Molotovi kokteile ja suitsupomme. Politsei kasutas selle tegevuse vastu pisargaasi. Seejärel süütasid protestijad bussi, mille tõttu kasutas politsei nende vastu veekahurit. (Stepinsky, 2020, pp. 89-90)

Ühes akadeemilises uuringus analüüsitakse olemasolevate tõendite põhjal, kes olid need „snaiprid“, kes tulistasid meelevaldajaid ja politseinike 20.02.2014. aastal, Maidanil. Ukraina uus valitsus on avalikult öelnud, et „snaiprid“, kes massiliselt mõrvasid relvastamata protestijaid olid Berkuti ja Omega eriuksusest. Paljud lääneriikide valitsused ja meedia on sellise järelduse aktsepteerinud vaatamata sellele, et ei ole kontrollitud kõiki tõendeid ning ei ole jõustunud ka ühtegi kohtuotsust, mis tõestaksid, et snaipriteks oli Berkuti või Omega eriuksus. Lisaks väitis uus valitsus, et Viktor Janukovitš andis isiklikult korralduse relvastamata meelevaldajaid tappa, aga oma väidete kinnitamiseks ei olnud esitatud ühtegi tõendit. Eriüksuste juhid eitasid sellise korralduse saamist ning seda kinnitas ka nende raadiojaamade pealtkuulamine. Videotest, mis on avalikult kättesaadavad, oli näha, et Maidani protestijad olid relvastatud. Minutid peale seda, kui tuli teade „snaipritest“, tabas Berkuti politseinikku kaks lasku, mille tagajärjel ta suri. Hiljem selgus, et teda tulistati jahirelvast. Eriüksuste juhid said korralduse sihtida snaipreid ning lisaks oli nendele antud luba tulistada relvastatud protestijaid. Sellise massimõrva tagajärjel toimus Viktor Janukovitši valitsuse vahetus, Krimmi annekteerimine Venemaa poolt, kodusõda Donbassis ja Vene sõjaväe sekkumine separatistide toetuseks nendes piirkondades. (Katchanovski, 2014, pp. 2, 5, 8, 9, 10 & 29) Way (2014, p. 42) jõudis järeldusele, et massirahutustega oli oluliselt seatud ohtu riigi toimimine.

Krimmi annekteerimine 2014. a on hea näide sellest, kus polnud võimalik demokraatlikult rahvahääletusi läbi viia. Vene väed blokeerisid suurema osa Krimmi ja Ukraina mandriosa vahelise maismaa-, veekogu- ja õhuruumiühendusi; võtsid üle kõik Krimmi sadamad, lennujaamad ning takistasid sidet. Krimmi annekteerimine oli kindlasti põhjalikult planeeritud, et see õnnestuks. (Bebler, 2015, pp. 41-42)

Rahutuste tagajärjel suri 78 tsiviilelanikku, rohkem kui 200 isikut said tulirelvadest haavata ning umbes 1000 inimest said erineva raskusastmega kehavigastusi. Ukraina peaprokuratuur viib läbi kriminaalmenetlusi seoses Ukrainas toimunud rahutustega. Kahtlustuse said 300 inimest, kellest 33 olid kõrged ametnikud, 161 olid korraldajad, sealhulgas 19 uurijat, 14 prokuröri, 10 kohtuniku

ja 58 tsiviilisikut. Kohtusse saadeti 86 süüdistusakti 174 inimesele. (Генеральна прокуратура України, 2014) Karistused ei ole veel teada, kuna kohtuprotsessid jätkuvad.

Analüüsisides Ukraina Maidani näidet, saab järeldada, et massirahutused viisid tagajärjeni, kus president kukutati sisuliselt rahva poolt ning toimus seaduslik riigipööre. Vene Föderatsioon on aga teisel arvamusel ning näeb seda kui ebaseadusliku riigipöördena, kus nende meelest mindi põhiseadusele vastu. Kokkuvõttes Ukraina kaotas osa oma territoriaalsest terviklikkusest. Krimmi annekteerimine on näide sellest, kuidas Vene Föderatsioon kasutas Ukraina jaoks keerulist olukorda enda huvides ära. Vene vägede toel fiktiivsete valimiste läbi viimine on järeldus sellele, et massirahutused võivad ohustada põhiseadusliku korda ja viia oluliste kahjudeni riigile. Ukraina puhul jooksis samuti, nagu ka Ameerika juhtumi puhul ohupiir põhiseaduslikule korrale siis, kui meeleavaldused muutusid massirahutusteks. Nende näidete põhjal võib öelda, et füüsilised rüüdsed, ähvardamised ja muud tegurid massirahutustes võivad tegelikult viia ohuni põhiseaduslikule korrale. Ülaltoodud tegevused massirahutustes soodustasid õhutaja riigi jaoks strateegilisi eeliseid, mille tagajärg oli lõpuks Ukraina jaoks traagiline.

2. EMPIIRILINE UURING

Peatüki eesmärgiks on uurida praktikutelt ja selgitada välja käesoleva uurimuse jaoks olulised küsimused. Siin kirjeldatakse uuringu metoodikat, protsessi ja põhjendatakse valimit. Lisaks analüüsitakse intervjuude vastuseid ning tehakse järeldused teooria ja intervjuude põhjal, mis kokkuvõttes seotakse tervikuks. Töö autor esitab ka enda ettepanekud, milliseid teemasid tuleks, käesoleva töö järeldustest lähtuvalt, tulevikus uurida bakalaureuse või magistritöö tasemel.

2.1. Uuringu metoodika, protsess ja valim

Lõputöö raames viiakse läbi empiiriline uuring, mille uurimismeetodiks on kvalitatiivne uuring. Kvalitatiivset uuringut iseloomustab loomulikus, subjektiivsus, induktsioon ning arvandmetega mitte tegelemine. Lisaks põhineb uuring inimeste arvamustel teatud objektide või nähtuste kohta. (Õunapuu, 2014, lk 52, 54 ja 57)

Kasutati poolstruktureeritud intervjuusid. Meetodit kasutati Õunapuu (2014, lk 171) teooria põhjal, mille järgi iseloomustas intervjuusid: sõnastamise paindlikkus; intervjuueeritavatel oli võimalus vastata küsimustele ning argumenteerida enda vastuseid; intervjuude läbiviimine oli osaliselt korraldatud ning need, kas helisalvestati või kirjutati vastused käsitsi üles; küsimused valmistati ette ainult intervjuude alustamiseks ning küsimuste järjekorda intervjuu käigus muudeti; lisati ka täpsustavaid küsimusi, sest küsimuste liik ja arv ei olnud piiratud. Hirsjärvi, *et al.* (2007, lk 192) järgi seisneb intervjuu eelis selles, et võrreldes teiste andmekogumismeetoditega on see paindlikum ning on olemas võimalus andmekogumist vastavalt olukorrale ja intervjuueeritavale reguleerida.

Intervjuud viidi läbi perioodil 27.02.2022-30.03.2022. Selleks, et oleks tagatud vestluste sujuv läbiviimine, valmistati ette kuus küsimust (vt lisa 1) ning intervjuu käigus esitati vajadusel täpsustavaid küsimusi.

Intervjueeritavad olid valitud eesmärgipäraselt, see tähendab, et rakendati eesmärgistatud valimit (Hirsjärvi, *et al.*, 2007, lk 150). Valimisse kaasati viis isikut, kes vastavad tingimustele selleks, et saada neilt parimad vastused töös esitatud põhiküsimustele. Intervjueeritavateks valiti suure kogemusega oma eriala eksperdid, kellel on nii kogemusi kui ka teadmisi massirahutuste ja põhiseadusliku korra kaitse korraldamisel (vt tabel 1). Vähemalt neljal neist on otsene praktiline kogemus 2007. aasta aprillirahutuste lahendamisel. Intervjuude abil selgitatakse välja, millised on praktikute hinnangul kõige olulisemad praktilised probleemid massirahutuste ja põhiseadusliku korra kaitse ohu seoses.

Intervjuud transkribeeriti ning viidi läbi kvalitatiivne andmeanalüüs, mille protseduurina koostati kategooriate ja koodide tabeli (vt lisa 2). Koodide tabel on vajalik selleks, et lihtsustada uurimisprobleemidele saadud vastuste arusaamist. Lähtudes Padgett'i (2008, pp. 135, 151) teooriast, pakuti intervjueeritavatele võimalust jääda konfidentsiaalseks. Anonüümseks soovis jääda vaid Sisekaitseakadeemia ekspert ning temale viitamiseks kasutatakse koodi Ekspert 1. Õunapuu (2014, lk 178) sõnastab kodeerimist kui mitteamvuliste andmete või andmegruppide asendamist numbrite või tähtedega ning selle puhul tuleb arvestada, et koodid ei rikuks tunnuste sisulist loogikat.

Kolm intervjuud helisalvestati ning nende transkribeerimiseks kasutati Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris väljatöötatud tehnoloogiat ja mudeleid (Alumäe, *et al.*, 2018). Peale automaatset transkribeerimist, vaadati kogu tekst üle, loetavuse huvides parandati- ja täiendati.

Tabel 1. Intervjueeritavate ja intervjuude läbiviimise andmed (autori koostatud)

Intervjueeritav	Asutus ja ametikoht	Tööstaaž	Intervjuu aeg	Intervjuu kestus	Intervjuu läbiviimise koht
Aleksander Toots	Kaitsepolitseiamet- peadirektori asetäitja	29 aastat	27.02.2022	1 h	Tallinn
Ekspert 1	Sisekaitseakadeemia	11 aastat	07.03.2022	50 min	Skype
Lavly Perling	Aastal 2007- Põhja ringkonna prokuratuuri juht 2008-2011- juhtiv riigiprokurör 2014-2020- riigi peaprokurör	24 aastat	09.03.2022	1h 15 min	Tallinn
Tarmo Miilits	Siseministeerium- kantsler	32 aastat	16.03.2022	45 min	Tallinn
Allar Jõks	2001-2008- õiguskantsler	31 aastat	30.03.2022	25 min	Tallinn

Lõputöö uurimisküsimused jaotati kolmeks alateemaks:

1. Ohud põhiseaduslikule korrale
2. Probleemid massirahutuste piiritlemisel
3. Kahjud ja tagajärjed

2.2. Intervjuude analüüs

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on selgitada välja, kuidas Eesti põhiseaduslikku korda võivad ohustada massirahutused. Tulenevalt eesmärgist on sõnastatud kaks uurimisküsimust ning nende põhjal koostatud kolm alajaotust ning nende alla omakorda vastavad koodid.

Intervjuu esimese uurimisküsimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas massirahutused võivad ohustada põhiseaduslikku korda. Selgus, et kõik intervjueeritavad olid nõus, et massirahutused võivad ohustada põhiseaduslikku korda, kuid seda erineval viisil. Üheks olulisemaks ohuks põhiseaduslikule korrale peeti riiklike institutsioonide töö häirimist.

“Esiteks kaosega, mis tekib massirahutustega häiritakse riigi institutsioonide tööd. Teiseks, massirahutuste keskel tekib infokaos, mis tähendab seda, et inimeste käitumine muutub ettearvamatuks ja kolmandaks on see, et massirahutustega kaasneb alati hirm, mida kasutatakse ära ning see paneb inimesi tegema asju, mis võivad lõpuks osutada riigivastasteks süütegudeks.“ (Perling, 2022)

Institutsioonide töö häirimine on tõepoolest üks suurimaid ohte põhiseaduslikule korrale. Mis seob selle häirimise, mida intervjueeritavad välja toovad, riigi suveräänsuse häirimisega? Näiteks, kui häiritakse Vabariigi Valitsuse või Riigikogu tööd, siis selle häirimisega mõjutatakse otsustamisvabadust - see võibki olla oht suveräänsusele.

Järgmiseks ohuks toodi välja ühiskonnas lõhe tekitamist, mis võib põhjustada riigis mitmeid probleeme ning seda kasutavad ka vaenulikud riigid enda kasuks ära. Ühiskonnas pingete tekitamisega üritatakse üles kergitada pingeid, et rahvas kaotaks usalduse riigivõimu vastu. Sellega soodustatakse riigi destabiliseerimist, mis oluliselt langetab turvatunnet ja riigi toimimist.

„Mis puudutab massirahutust, siis kui käsitleda seda vaenuliku hübriidtegevusena, siis kindlasti see võib olla potentsiaalne oht ja võib tekitada riigis probleeme ja me näeme, kuidas erinevaid selliseid meetodeid on viimasel ajal kasutatud selleks, et mingit olukorda destabiliseerida. Näiteks tekitada mõni lõhe ühiskonnas.“ (Ekspert 1, 2022)

Üks intervjueritav on, lisaks pingetele, toonud välja ka ohu, kus tegelikult ei ole massirahutuste eesmärk põhiseadusliku korra muutmine, vaid sellega lihtsalt kaasneb elutähtsate teenuste toimepidevuse takistamine, mis võib põhiseaduslikku korda kahjustada. Elutähtsad teenused on näiteks tervishoiu- ja sideteenused ning, kui neid häirida, siis avaldab see suurt negatiivset mõju kogu ühiskonna toimimisele.

„Nad saavad seda ohustada juhul, kui massirahutuste eesmärk on põhiseadusliku korra muutmine. Ta saab kahjustada, siis kui eesmärk on, kas põhiseadusliku korra muutmine või kahjustamine, sest Eesti põhiseaduslikku korda kerge muuta ei ole, aga kahjustada on võimalik läbi selle, et tekitatakse ühiskonnas pingeid; tekitatakse pingeid, kas mingite sotsiaalklasside vahel või rahvaste vahel. Kui see pinge on juba ühiskonnas ning,- kui ühiskonnas tekivad juba sellised pinged, mis võivad plahvatada, siis on see juba oht põhiseaduslikule korrale. Lisaks teadlikule tegevusele, ma näen, et põhiseaduslikku korda võivad ohustada massirahutused ka siis, kui selle massirahutuste eesmärk ei olegi põhiseadusliku korra muutmine, aga see lihtsalt kaasneb. Kui massirahutustega võib kaasneda elutähtsate teenuste kättesaadavuse vähenemine, mingite elutähtsate teenuste toimepidevus, siis see võib ka kahjustada põhiseaduslikku korda.“ (Jöks, 2022)

Oluliseks ohuks pidasid intervjueritavad ka vägivalla ulatust massikorratuste ajal, mis võib samuti ohustada põhiseaduslikku korda. Massirahutuste üheks elemendiks on vägivalla kasutamine. Tihtipeale üritatakse just vägivallaga muuta poliitilisi otsuseid. Demokraatlikes riikides on see kindlasti põhiseaduse vastane, sest nendes riikides toimuvad kõik võimuvahetused läbi vabade valimiste ning vastavalt seadusandlusele.

„Kui vägivaldselt püütakse kukutada olemasolevat riigikorda vägivalla teel. Demokraatlikul teel käib see läbi valimiste, mitte läbi vägivalla. Kui massirahutuste eesmärgiks on poliitilised nõudmised, mis võivad mõjutada riigikorda, siis need võivad ohustada põhiseaduslikku korda. Põhiseaduses on kirjas kindlad põhiväärtused, millest tuleb kinni pidada.“ (Toots, 2022)

Põhiseaduses välja toodud väärtused, millest tuleb kinni pidada on Eesti Vabariigi sõltumatus ja iseseisvus ning territoriaalne terviklikkus. Kui massirahutuste üheks eesmärgiks on nende elementide kahjustamine, siis on see juba oht põhiseaduslikule korrale.

Kõik intervjueeritavad tõid välja, et vaenuliku riigi luure- ja julgeolekuteenistused võivad osutada üheks ohuks massirahutuste ajal. Provokaatorite eesmärk on suunata rahvamassi kodanikuallumatusele, mis võib tekitada olulisi probleeme ühiskonnas.

„Ka vaenuliku riigi eriteenistuste sekkumine võib ohustada põhiseaduslikku korda. Näiteks vaenulike eriteenistuste poolt saadetud inimesed kütavad üles pingeid, et rahvas oleks vaenulikult meelestatud riigi institutsioonide vastu“ (Miilits, 2022)

Selleks, et tekiks parem arusaam, kuidas massirahutused võivad ohustada põhiseaduslikku korda, siis paluti intervjueeritavatel tuua näiteid välisriikidest, kus on massirahutustega olnud kogemusi rohkem. Kõik intervjueeritavad tõid näiteks Ukraina Maidani sündmuse, mis sai alguse 2013. aasta lõpul.

„Neid näiteid on maailmas palju. Näiteks Ukraina pealinnas toimunud Maidani sündmus, kus vägivaldsete massiliste korratuste tagajärjel hukkus väga palju tsiviilisikuid ja rahvas kaotas usalduse riigivõimu vastu.“ (Miilits, 2022)

Intervjueeritavad tõid lisaks välja ka selle, et massirahutuste ajal peab politsei käituma proportsionaalselt ning tegutsema vastavalt seadusandlusele. Samuti tuleb politseinikel kehtestada ennast selliselt, et rahvamass ei oleks nende vastu vägivaldselt meelestatud.

„Politsei peab ennast positsioneerima selliselt, et käituda kaitsjana või päästjana, et temast ei saaks rünnaku objekt. Jõudude proportsionaalsus on samuti tähtsal kohal. Kui võtta näiteks hiljuti juhtunud Vabaduse väljaku meeleavaldust, siis kui politseinikke visati lumepallidega ja igate pidi provotseeriti, siis ma ütlen, et politsei käitus proportsionaalselt. Ta ei reageerinud üle ning hoidis oma rahulikku ja vastupidava käitumisega võimaliku vägivalla ära, mis oleks võinud sellest eskaleeruda.“ (Miilits, 2022)

Arvati, et inimesed peavad olema teadlikud, see tähendab, et kui nende käitumine on seadusevastane, siis ka vastutus on vältimatu. Politsei peab oskama ennast kehtestada, sest sellest tekibki usaldus riigivõimude vastu.

„Prokurörina ma saan kindlalt väita, et vastutus peab olema võimalikult vältimatu. Riigivõimu kehtestamine on tähtis, sest sellest tuleb omakorda ka usaldus. Kui politsei midagi ei tee, siis tekib ka usalduse kaotamine.“ (Perling, 2022)

Lõputöö teiseks küsimuseks oli välja selgitada, millised on praktilised probleemid massirahutuste piiritlemisel ohuna põhiseaduslikule korrale. Kõik praktikud tõid välja, et neid piire, millal massirahutus muutub ohuks põhiseaduslikule korrale on tegelikult raske tõmmata ning kõikide hinnangul tuleb piiri tajumisel lähtuda massirahutuse eesmärgist. Üheks peamiseks probleemiks massirahutuste piiritlemisel ohuna põhiseaduslikule korrale on selle mõiste ebaselgus, sest selle piiri tajumiseks tuleb arvesse võtta mitut aspekti.

„See piir on väga hägus. Kõik sõltub meeleavalduse eesmärgist. Tuleb jälgida, kui palju rahvast seal on; milliseid loosungeid kasutatakse ja mida nad räägivad.“ (Ekspert 1, 2022)

Tõepoolest, massirahutustes on neid piire raske tõmmata, kuna põhiseadusliku korra mõiste on nii lai ja sellest saab igaüks erinevalt aru. Piiritlemisel on oluline aru saada, mis eesmärki tahetakse saavutada. Kui massirahutuse eesmärgiks on põhiseaduses sätestatud väärtuste kahjustamine, siis tuleb see piir tõmmata juba enne massikogunemise või -rahutuste algust või vahetult enne rahutuste alguses, sest hiljem on seda pingelises olukorras raskem teha.

„Peab vaatama, milline on meeleavalduse eesmärk. Kui ebaseaduslike vahenditega tahetakse kukutada valitsus, siis on see oht põhiseaduslikule korrale. Nii nagu aastal 2007, kui Kreml nõudis, et Eesti valitsus astuks tagasi. See näitab seda, et välisriik sekkus Eesti siseasjadesse. Kremli noorteorganisatsioon „Naši“ saatis oma liikmeid Eestisse erinevatele avalikele üritustele meelt avaldama ehk, siis survestama Eesti seaduslikku võime,- läbi erinevate meeleavalduste. Samuti toimusid Kremli poolt juhitud küberründed Eesti infrastruktuuride vastu. Just need tegevused olid võõrriigi sekkumised Eesti riigi siseasjadesse - need ongi ohud põhiseaduslikule korrale.“ (Toots, 2022)

Üks tähtis aspekt, mida tuleb massirahutuste ajal silmas pidada, on selle organiseerituse tase. Piiritlemise osas on see oluline, sest tihtipeale saadavad vaenuliku riigi eriteenistused provokaatoreid, kes üritavad olukorda ühiskonna ja riigi vahel destabiliseerida. Nemad võivad suunata inimesi tegudele, mis osutavad lõpuks riigivastasteks süütegudeks. Segadus, mis tekib massirahutuste ajal on samuti üheks praktiliseks probleemiks massirahutuste piiritlemisel ohuna põhiseaduslikule korrale, sest korratuste ajal on keeruline määrata õigel ajal piire.

„Kõige suurem oht on see, et kaoses on sageli väga raske tajuda seda piiri, mis on see oht. See piir võib tuleneda konkreetsest teost või konkreetsete inimeste sekkumisest. Esiteks, kui vägivald läheb üle piiri, siis kaoses võivad konkreetsete teod viia oluliste tagajärgedeni. Kui teise riigi poolt saadetud provokaator hakkab keset massirahutusi tegutsema, siis temast tuleneb konkreetne oht riigi julgeolekule.“ (Perling, 2022)

Intervjuudest selgus, et piiritlemise osas tuleb lähtuda seadusandlusest. Korrakaitseaduses on sätestatud kõrgendatud ohu mõiste definitsioon, mis aitab aru saada, millal tekib kõrgendatud oht, mis võib põhiseaduslikku korda ohustada. Lisaks kõrgendatud ohule, mille termin on välja toodud KorS § 5 lg 4-s, tuleb piiride tõmbamisel kaaluda ka teisi KorS § 5-s sätestatud lõikeid: näiteks vahetu oht või ohu kahtlus (Korrakaitseadus, 2011).

„Seda piiri saab tõmmata korrakaitseorgan igast konkreetsest olustikust lähtuvalt, tuginedes korrakaitseaduses sätestatud ohu definitsioonile. Seal on oht, mis on kõrgendatud oht ja sealt saab need piirid tõmmata. Ma arvan, et see piir on ületatud, siis, kui on suur tõenäosus, et elutähtsaid teenuseid, riigiasutuste toimimist võivad need massirahutused riivata.“ (Jõks, 2022)

Viimaseks kategooriaks ehk alajaotuseks on tagajärjed ja kahjud, mis võivad massirahutuste tõttu kaasneda. Enim mainitud kahjudeks olid ühiskonna lõhestumine, ühiskonna turvatunde vähenemine, territoriaalse terviklikkuse kaotamine ja riigi toimimise lõppemine.

„Esiteks materiaalsed kahjud; teiseks riigi oluliste eluliste teenuste toimepidevus; kolmandaks ühiskonna turvatunne võib väheneda; neljandaks kindlasti see kahju võib seisneda selles, et,- mis ma arvan on isegi kõige hullem, on see, kui erinevate sotsiaalklasside või rahvuste vahel tekivad suuremad pinged ja viiendaks ma arvan on suureks ohuks meie riigimaine kahju.“ (Jõks, 2022)

Kõik intervjuueeritavad mainisid, et riigi territoriaalse terviklikkuse kaotamine ja ühiskonna lõhestumine on traagilised tagajärjed, mis võivad massirahutustega kaasneda. Riik ei pruugi saada nende kahjude tõttu pikemas perspektiivis stabiliseeruda. See võib mingi aja vältel edasi hullemaks eskaleeruda, mille tagajärjel riik ei saa toimida hästi.

„Riigi toimimise lõppemine. Teine - Ukraina näitel sõda. Vägivallalaine ja inimeste jaoks rahuliku elu kadumine. Destabiliseerinud ühiskond. Inimeste turvatunde vähenemine. Inimeste ja riikide institutsioonide vahel lõhe tekitamine ning riigi täieliku või osalise osa kaotamine.“ (Perling, 2022)

Suveräänsus on iseseisva riigi ja põhiseaduse üks peamisi väärtusi. Selle kaotamine on kindlasti oluline tagajärg põhiseaduslikule korrale, kui riik ei saa enda territooriumil iseseisvalt otsuseid vastu võtta. See võib sisuliselt tähendada iseseisva riigi toimimise lõppu, kui selle suveräänsuse kaotamisest on huvitatud mõni välisriik, kes võtab olukorra oma kontrolli alla.

„Näiteks riik võib kaotada enda suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse, nii nagu Ukrainas juhtus. (Toots, 2022)“

Kokkuvõttes tuli intervjuudest välja, et ohte, kuidas massirahutused võivad ohustada põhiseaduslikku korda on päris palju. Põhilisteks ohtudeks on riigi institutsioonide tegevuste häirimine (sh suveräänsuse häirimine), ühiskonna lõhestumine, samuti vaenuliku riigi ja selle eriteenistuste sekkumine. Eriteenistuste all tuleb mõista teise riigi luure- ja julgeolekuteenistusi. Selgus, et piiri, kust algab massirahutus ja sealt edasi oht põhiseaduslikule korrale, on raske tõmmata, kuna arvesse tuleb võtta palju aspekte. Kahjud, mis kaasnevad massirahutuste tagajärjel on tõsised ning võivad oluliselt mõjutada riigi toimimist, näiteks kasvõi elutähtsa teenuse häirimise näol. Teooria ja intervjuude täpsemad järeldused esitatakse järgmises alapeatükis.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Vastates esimesele uurimisküsimusele, kuidas massirahutused võivad ohustada põhiseaduslikku korda, saab uuringu tulemuste alusel järeldada, et massirahutused saavad ohustada põhiseaduslikku korda erineval viisil. Vastustest selgus, et riiklike institutsioonide töö häirimine on üks ohtudest põhiseaduslikule korrale, mida massirahutused võivad põhjustada. Selline järeldus on kooskõlas

teooria osas välja toodud Madise, *et al.* (käesolev töö, lk 12) väidetega, mille järgi institutsioonide toimimise rikkumised on ohuks põhiseaduslikule korrale- sekkumine riigi iseotsustamise õigusesse ehk suveräänsusesse ehk iseseisvusesse.

Uuringus selgus, et massirahutus võib olla üheks vaenulikuks hübriidtegevuseks, mis võib tekitada riigis probleeme ja soodustada ühiskonna lõhestumist. Probleemideks tõidki intervjueritavad välja näiteks: probleemid avalikule korrale, elutähtsate teenuste osutamisele, politsei enda julgeolekule ja ühiskonna lõhestamise soodustamisele. Selle põhjal saab järeldada, et ühiskonna lõhestamisega võib rahvas kaotada usalduse riigivõimude vastu, mis võib viia oluliste probleemideni rahva ja riigi vahel ning viia vägivalla eskaleerumiseni, mis võib omakorda hakata ohustama põhiseaduslikku korda. Selline tulemus kattub teooria osas välja toodud Cirdei ja Popov (käesolev töö, lk 13) seisukohtadega, et massirahutus on üks osa hübriidohtudest, mis võib olla oluliseks probleemiks riigijulgeolekule ning tihtipeale võib selle ohu eesmärgiks olla ühiskonna lõhestamine.

Intervjuudes mainiti, et vägivalla ulatus, mis võib massirahutuste ajal aset leida, saab samuti ohustada põhiseaduslikku korda. Ka see kattub teooria osas välja toodud Enos (käesolev töö, lk 14) järeldusega, et massirahutuste ajal vägivalla kasutamise eesmärgiks on poliitiliste otsuste mõjutamine. Madise, *et al.* (käesolev töö, lk 12) on samuti maininud, et näiteks valimiste oluline mõjutamine on demokraatia põhimõtte rikkumine, millel põhiseadus põhineb ehk, kui vägivallaga üritatakse mõjutada poliitilisi otsusi, siis see on juba oht põhiseaduslikule korrale.

Uuringus selgus, et vaenuliku riigi eriteenistuste töö massirahutuste ajal saab ohustada riigi põhiseaduslikku korda. Selline väide on kooskõlas Kiris ja Kärner (käesolev töö, lk 14) teooriaga, mille kohaselt välisvaenlase poolt korraldatud massirahutustega ohustatakse meie riigi välist julgeolekut. Intervjuude ja teoreetiliste lähtekohtade põhjal saab järeldada, et välisriigi sekkumine Eesti siseasjadesse võib ohustada põhiseaduslikku korda.

Vastates teisele uurimisküsimusele, mille eesmärgiks oli välja tuua praktilised probleemid massirahutuste piiritlemisel ohuna põhiseaduslikule korrale jõuti järeldusele, et selleks piiriks võiks olla olukord, kui massirahutus hakkab segama riigi institutsioonide tööd. Antud järeldus kattub teooria osas väljatoodud Madise, *et al.* (käesolev töö, lk 12) seisukohtadega, kus institutsioonide töö häirimine on oht põhiseaduslikule korrale, sest takistab riigivõimu teostamist ehk iseotsustamist ehk suveräänsust.

Intervjuude vastuste põhjal saab järeldada, et probleem massirahutuste piiritlemisel võib seisneda põhiseadusliku korra mõiste keerukuses. Seda väidet kinnitab ka endine õiguskantsler Teder (käesolev töö, lk 11), kus ta leiab, et põhiseadusliku korra definitsiooni sisu on liiga üldine. Nende seisukohtade põhjal saab järeldada, et kuna põhiseadusliku korra termin on niivõrd keeruline, siis on ka neid piire massirahutuste ajal raske määrata.

Lõputöö uurimisprobleemiks oli ebaselgus piiride määratlemisel, millal massirahutus võib hakata ohustama põhiseaduslikku korda ning millised kahjud võivad sellega kaasneda. Uuringus selgus, et neid piirjooni on tõepoolest väga raske määrata, kuid siiski mitte võimatu. Selleks, et probleemi lahendamist hõlbustada, teeb lõputöö autor, tuginedes teoreetilistele lähtekohtadele ja kvalitatiivsest uuringust saadud andmete analüüsile ettepanekud, mis võivad aidata kaasa tuvastamiseks massirahutustega kaasnevaid ohte põhiseaduslikule korrale.

Viimaste aastate jooksul on massimeeleavalduste toimumine Eestis muutunud üha tihedamaks. Me näeme, kuidas ka Eestis on sagenenud erinevate meeleavalduste toimimine ja inimeste rahuolematuse seoses valitsuse teatud otsustega, mis kaasnesid pandeemia tagajärjel. Selleks, et ära hoida massirahutusi, mis võiksid ohustada Eesti põhiseaduslikku korda, tulebki võtta kasutusele nii ennetavad kui reageerivad meetmed, mis aitaksid tajuda neid piire, millal massirahutused võiksid kasvada üle ohuks põhiseaduslikule korrale, millised need ohud täpsemalt on ning missuguseid tagajärgi võivad need ohud põhjustada. Tuginedes uurimistöö järeldustele, esitatakse kolm ettepanekut, mis vajaksid edaspidist uurimist bakalaureuse- või magistritööde tasemel:

- Esimene ettepanek on seatud seadusandlusega. Uurimus peaks vastama küsimusele, kas Eesti Vabariigi karistusseadustik ja korrakaitseseadus kaitsevad meie ühiskonda ja riigi põhiseaduslikku korda piisavalt efektiivselt, kui massirahutus võiks kujuneda ohuks põhiseaduslikule korrale ja kas õiguskaitseasutused saavad neid norme rakendada adekvaatselt vastavalt ohule? Väga oluline on just ennetusmeetmete õiguslikud alused ja võimalused, sest just massirahutustega kaasnevast vägivaldast võib välja kujuneda oht põhiseaduslikule korrale, näiteks vägivald võib viia ka elutähtsate teenuste toimepidevuse katkemiseni, mis omakorda võiks põhjustada ohtu põhiseaduslikule korrale.
- Teine ettepanek puudutab ennetustööd ja selle olulisust ohu vältimisel. Tuleks uurida ja pakkuda välja õiguskaitseasutustele ennetusmeetmete algoritm või tegevusjuhised, kuidas tunda ära ohtu ja ennetada meeleavaldustel vägivalda ning kui olukord eskaleerub, siis kuidas sellele taktikaliselt reageerida ja vägivalda raamidesse suruda. Massimeeleavaldustel on oluline tajuda piire, millal vägivald võib eskaleeruda tasemeni, millal see võiks hakata ohustama põhiseaduslikku korda. Selleks ongi vaja kindlaid ennetusmeetmeid, et osata proportsionaalselt ja õigel ajal vägivalda ennetada.
- Kolmandaks ettepanekuks oleks uurida eraldi konkreetseid, käesolevas tööski väljatoodud ohte veelgi täpsemalt, mis võivad ohustada põhiseaduslikku korda massimeeleavaldustel ning, - kuidas neid ohte kajastada ohuhinnangutes. Ohuhinnangus peakski olema kajastatud see piir, millal massimeeleavaldus hakkab ohustama põhiseaduslikku korda, mistõttu on just ohuhinnangud ja nende adekvaatsus olulised, kuidas riik ja ühiskond võiks reageerida kirjeldatud ohule.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas massirahutused võivad ohustada Eesti põhiseaduslikku korda. Eesmärk saavutati, kuna selgitati välja ohud põhiseaduslikule korrale, mis võivad saada alguse massimeeleavaldustest. Need ohud võivad olla väga erinevad. Peamised ohud põhiseaduslikule korrale, mis võivad tekkida läbi massimeeleavalduste on: riiklike institutsioonide töö häirimine, vägivalda ulatuslik kasutamine, vaenulike riigi eriteenistused ning ühiskonna lõhestumine. Eesmärgi saavutamiseks oli püstitatud kaks uurimisküsimust, millele saadi vastused kätte.

Esimese uurimisküsimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas massirahutused võivad ohustada põhiseaduslikku korda. Suurimaks ohuks on institutsioonide töö häirimine, mis võib ohustada riigi suveräänsust, mis on põhiseaduse üks olulisemaid väärtusi. Ohtudeks on ka ühiskonna lõhestamine, mille tagajärjel võib kaduda usaldus riigivõimu vastu. Massirahutuste tagajärjel võib kaasneda elutähtsate teenuste toimepidevuse takistamine, mis võib põhiseaduslikku korda kahjustada. Tuli välja, et üheks ohuks võib olla vägivalda ulatus massikorratuste ajal, mille eesmärgiks on tihtipeale poliitiliste otsuste muutmise vägivallaga, mis on põhiseaduse vastane, sest demokraatlikus riigis juhitakse riiki kehtiva õiguse alusel. Vaenulike eriteenistuste sekkumine massikorratuste ajal on samuti ohuks põhiseaduslikule korrale, sest kui välisriik sekkub Eesti riigi siseasjadesse, on see potentsiaalne oht meie riigi julgeolekule.

Lõputöö teiseks uurimisküsimuseks oli välja selgitada, et millised on praktilised probleemid massirahutuste piiritlemisel ohuna põhiseaduslikule korrale. Selgus, et neid piire on tõepoolest raske tõmmata, aga kindlasti mitte võimatu. Piiritlemisel tuleb lähtuda mitmest aspektist. Oluline on aru saada, millist eesmärki tahetakse saavutada. Kui massirahutuste eesmärgiks on põhiseaduses sätestatud väärtuste kahjustamine, siis tuleb see piir tõmmata juba massikogunemise või- rahutuste eel või alguses, kuna pärast on seda raskem teha. Lisaks tuleb silmas pidada ka massirahutuste organiseerituse taset ja selle tahtlikku esile kutsumist vaenulike eriteenistuste või provokaatorite

poolt, kelle eesmärgiks on tekitada lõhe ühiskonna ja riigi vahel ning kelle ettekujutuses võiks läbi vägivalla saavutada oma eesmäärke. Kindlasti tuleb piiritlemisel lähtuda alati seadusandlusest, kuna seal on sätestatud ohtude definitsioonid, mis aitavad mõista ohutaset ja hinnata, kas oht on ka põhiseaduslikule korrale.

Töö alguses sõnastatud uurimisprobleem osutus täpseks, sellele osundasid ka intervjuueeritavad. Nimelt, et probleemiks on selgusetus piirjoonte määramisel, millal massimeeleavaldus muutub massirahutuseks ja võib hakata ohustama põhiseaduslikku korda ning millised kahjud võivad sellega kaasneda. Tuli välja, et neid piire ongi keeruline tõmmata, aga seda saab siiski teha, kui piirjoonte määramisel lähtuda massimeeleavalduse eesmärgist (sh võimalikest ebaseaduslikest varjatud eesmärkidest), organiseerituse tasemest ja seadusandlusest. Kahjud ja tagajärjed, mis võivad kaasneda põhiseaduslikule korrale on: ühiskonna lõhestumine, usalduse kaotamine riigi vastu, territoriaalse terviklikkuse ja suveräänsuse kaotamine, riigi oluliste teenuste lõppemine ning turvatunde vähenemine.

Kokkuvõttes saab öelda, et lõputööle püstitatud eesmärk saavutati, leiti vastused uurimisküsimustele ja pakuti lahendust ka sõnastatud uurimisprobleemile. Lisaks selgusid kolm valdkonda, ja esitati vastavad ettepanekud, mis vajaksid täiendavat uurimist bakalaureuse või magistratööde tasemel.

SUMMARY

The topic of this dissertation is “The threats of massriots to Estonian Constitutional Order”. Dissertation is written in Estonian, it consists of 48 pages and totally was used 63 different sources. Totally there are two chapters in the thesis. In the first chapter are presented theoretical points of the threats to Constitutional Order, definition of Constitutional Order, differences between demonstration and massriot and analysis of foreign countries, who had dealt with massriots and, how those riots endangered Constitutional Order of those countries. In the second chapter is described research method and brought out analysis of the interviews and made proposals for further researches.

The research problem of this paper was to define, what are those limits, when demonstration becomes a massriot and may start threaten Constitutional Order and what damages it can cause. The purpose of this thesis was to find out how riots may endanger the Estonian Constitutional Order. To achieve the goal, there was conducted a qualitative research and for the data collection method was used a semi-structured expert interviews.

In conclusion there are different threats that may threat Estonian Constitutional Order. Those threats are: disruption of state institutions, use of violence, special services of a hostile state, the division of society, provocateurs and political decisions. To know the limit, when demonstration becomes a massriot and may start to threaten Constitutional Order, law enforcement agencies must understand, what is the purpose of the demonstration, how big is the extension of the violence, how good is the organisation of the demonstration and how to feel this limit in a chaos that occurs in demonstration.

The consequences to the Constitutional Order that can accompany because of the riots are: the division of society, lose of trust in a country, loss of territorial integrity and sovereignty, the end of important state services and loss of security feeling.

In conclusion, it can be said that the goal of the dissertation was achieved, answers to the research questions were found and a solution to the problem was offered. In addition there are three areas were identified and proposals were made for further research at bachelor's or master's degree level.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alumäe, T., Tilk, O & Asadullah., 2018. Advanced rich transcription system for Estonian speech. *Human Language Technologies- the Baltic Perspective: Proceedings of the Eighth International Conference, Baltic HLT 2018*, 307, pp. 1-8.

Avaliku koosoleku seadus (1997) RT I 1997, 30, 472.

Bebler, A., 2015. The Russian-Ukrainian conflict over Crimea. *Teorija in praksa*, 52(1-2), pp. 195-219.

Blocher, J & Siegel, R., 2021. When Guns Threaten the Public Sphere: Recovering the Common Law Approach to Public Safety. *Northwestern University Law Review*, 116 (1), pp. 139-202.

Cirdei, I.-A., 2016. Countering the hybrid threats. *Revista Academiei Fortelor Terestre*, 21(2), pp. 115-116.

Dave, D. M., McNichols, D. & Sabia, J. J., 2021. Political Violence, Risk Aversion, and Non-Localized Disease Spread: Evidence from the US Capitol Riot. *National Bureau of Economic Research*, 28410, pp. 1-62.

Davenport, C., 2007. State repression and political order. *Annu. Rev. Polit. Sci.*, 10, pp. 1-23.

Demydova, V., 2021. Alexey Navalny and Protests in Russia: Growth of Online Activism Under the Authoritarian System. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20 (4), pp. 1970-1987.

Diuk, N., 2014. The Maidan and Beyond: Finding Ukraine. *Journal of Democracy*, 25(3), pp. 83-89.

Eesti Ekspress, 2007. *Venemaa delegatsioon jättis välisesindajad ja ajakirjanikud pika ninaga*. [Võtgematerjal] Leitav: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/69110277/koik-pronksoduri-uudised-300407-venemaa-delegatsioon-jattis-valisesindajad-ja-ajakirjanikud-pika-ninaga> [Kasutatud 12.01.2022].

Eesti Vabariigi põhiseadus (1992) RT I, 15.05.2015, 2.

Enos, R.D., Kaufman, A.R and Sands, M.L., 2019. "Can violent protest change local policy support? Evidence from the aftermath of the 1992 Los Angeles riot". *American Political Science Review*, 113 (4), pp. 1012-1028.

Fischer, S., 2021. Repression and autocracy as Russia heads into State Duma elections, pp. 1-6.

Генеральна прокуратура України, 2014. *Реєстр проваждень про злочини, пов'язні із перешкоджанням проведенню мирних акцій протесту, які відбувалися у Києві та інших містах України в період листопада 2013 року-лютого 2014 року.*

Попов, П.-В., 2020. Возможности демократических государств по реагированию и противодействию гибридным угрозам. *Via in tempore. История. Политология*, 47(1), стр. 187-193.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P., 2004. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina

Human Rights Watch, 2021. *Россия: Тысячи задержанных в ходе протестов в поддержку Навального*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.hrw.org/ru/news/2021/01/26/377669> [Kasutatud 05.01.2022].

J. G. haldusasi välismaalasteseaduse § 12 lg 5 ja lg 6 järgi (2011) 3-4-1-2-01.

Jõks, A., 2022. *Intervjuu Allar Jõksiga [Intervjuu]* (30.03.2022).

Jäätma, J., 2015. *Ohutõrjeõigus politsei-ja korrakaitseõiguses: kooskõla põhiseadusega. Doktoritöö*. Tartu: Tartu Ülikool.

Kaitseministeerium, 2017. *Eesti julgeolekupoliitika alused*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://kaitseministeerium.ee/et/eesmargid-tegevused/julgeolekupoliitika> [Kasutatud 16.12.2021].

Kaldoja, B., 2020. *Massirahutuse eskalatsiooni ennetamine Eestis*. Lõputöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Karistusseadustik (2001) RT I, 21.05.2021, 9.

Kiisler, V., 2021. *Elmar Vaher: kaitsepolitsei on oelnud, et põhiseaduslik kord võib olla ohus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.delfi.ee/artikkel/93124951/vilja-kusib-elmar-vaher-kaitsepolitsei-on-oelnud-et-pohiseaduslik-kord-voib-olla-ohus> [Kasutatud 05.01.2022].

Koor, R., 2015. *Eesti politsei masside ohjamise taktika jalgpallimängudel*. Lõputöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Korraldus (2011) RT I, 03.03.2021, 5.

Kressa, K., 2022. Millest Kasahstani rahutused alguse said ja kuidas need verevalamiseks arenesid? [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.delfi.ee/artikkel/95579961/puust-ja-punaseks-millest-kasahstani-rahutused-alguse-said-ja-kuidas-need-verevalamiseks-arenesid> [Kasutatud 06.01.2022].

Kryvyzyuk, L., Levyk, B., Khrypko, S. & Ishchuk, A., 2021. The Phenomenon of National Security within Postmodern Cultures: Interests, Values, Mentality. *Postmodern Openings*, 12 (3), pp.77-95.

Kuurme, K ja Kalev, L., 2020. Riiklus ja suveräänsus Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni praktikas. *Acta Politica Estica*, (11), pp.74-109.

Künnapas, K., 2016. *Maksukohustuse täitmise preventiivne tagamine enne maksukohustuse tuvastamist: ettevaatuspõhimõte maksumenetluses*. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikool

Kydd, A.H., 2021. Decline, radicalization and the attack on the US Capitol. *Violence: An International Journal*, 2 (1), pp. 3-23.

Loadenthal, M., 2017. From Demonstration to Riot-ization: Social Control in the Era of Trump. *Juniata Voices*, 18

Madise, Ü., Kalmo, H., Kask, O. & Pruks, P., 2020. *Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura.

Miilits, T., 2022. *Intervjuu Tarmo Miilitsaga [Intervjuu]* (16.03.2022).

Muld, T., 2010. *Isikute kinnipidamine massilise korratuse käigus*. Lõputöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Müller, A., 2021. *Politseijuht Elmar Vaher: ma ei ole valetanud*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/1608205075/politseijuht-elmar-vaher-ma-ei-ole-valetanud> [Kasutatud 05.01.2022].

Newburn, T., 2021. The causes and consequences of urban riot and unrest. *Annual Review of Criminology*, 4, pp. 53-73.

Newell, B., 2021. Introduction Domestic Terrorism, White Supremacy, and State Surveillance. *Surveillance & Society*, 19 (3), pp. 338-334.

Onuch, O., 2014. The Maidan and beyond: who were the protesters?. *Journal of Democracy*, 25 (3), pp. 44-51.

Ots, M ja Nael, M., 2020. *Valgevenes jätkusid meeleavaldused*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/1134515/valgevenes-jatkusid-meeleavaldused> [Kasutatud 08.11.2021]

Otsason, J., 2012. *Massirahutuste tekkepõhjused ja kaitseväge kasutamine massirahutuste haldamisel*. Lõputöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Perling, L., 2022. *Intervjuu Lavly Perlinguga [Intervjuu]* (09.03.2022).

Puhm, C. R., 2021. *Siseminister: ma ei saa kommenteerida kapo ohuhinnanguid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.postimees.ee/7230644/siseminister-ma-ei-saa-kommenteerida-kapo-ohuhinnanguid> [Kasutatud 12.01.2022].

Risch, W. J., 2015. What the far right does not tell us about the Maidan. *Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History*, 16(1), pp. 137-144.

Roosve, G.L., Pärli, M ja Ots, M., 2021. Vene võimud pidasid kinni üle 3000 Navalnõi toetaja. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.err.ee/1608083791/vene-voimud-pidasid-kinni-ule-3000-navalnoi-toetaja> [Kasutatud 12.01.2022].

Sazonov, V., Koort, E., Heinsoo, P ja Paas, K., 2020. *Sisejulgeoleku hübriidohtude tutvustamine*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://digiriiul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2423/2020%20001%20Sisejulgeoleku%20h%C3%BCbriidohtude%20tutvustamine%20A4_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Kasutatud 26.10.2021].

Setty, S., 2020. The January 6, 2021 Capitol riots: resisting calls for more terrorism laws. *Journal of National Security Law & Policy*, 11, pp. 1-3.

Siseministeerium, 2020. *Siseturvalisuse arengukava 2020-2030*. [Võrgumaterjal]. Leitav: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/STAK/STAK2/siseturvalisuse_arengukava_2020_2030_03.06.2021.pdf [Kasutatud 26.10.2021].

Sootak, J. & Pikamäe, P., 2021. *Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne*. 5. trükk. Tallinn: Juura.

Stepinsky, J., 2020. Staging atmosphere on the Ukrainian Maidan. *Space and Culture*, 23(2), pp. 80-97.

Szekely, C., 2015. The Application of the National Sovereignty Principle in the Current European Context. *Jus et Civitas-A Journal of Social and Legal Studies (former Buletinul Universității Petrol Gaze din Ploiești, Seria Științe Socio-Umane și Juridice)*, 66(2), pp. 47-52.

Teder, I., 2010. *Põhiseaduslik kord ja vähemused. Ettekanne*. Tallinn, Riigikogu 12.04.2010 konverents: Kaitsepolitsei 90. aastapäev.

The United States Department of Justice, 2021. *Capitol Breach Cases*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.justice.gov/usao-dc/defendants/hodgkins-paul-allard> [Kasutatud 16.12.2021].

The United States Department of Justice, 2021. *Capitol Breach Cases*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.justice.gov/usao-dc/defendants/adams-howard-berton> [Kasutatud 13.01.2022].

The United States Department of Justice, 2022. *Attorney General Merrick B. Garland Delivers Remarks on the First Anniversary of the Attack on the Capitol*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.justice.gov/opa/speech/attorney-general-merrick-b-garland-delivers-remarks-first-anniversary-attack-capitol> [Kasutatud 06.01.2022].

Toots, A., 2022. *Intervjuu Aleksander Tootsiga [Intervjuu]* (27.02.2022).

Toots, T., 2012. *Politsei taktikaline kommunikatsioon suurüritustel*. Lõputöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Õhtuleht, 2018. *Pariisis jätkuvad kollavestide rahutused*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.oh tuleht.ee/911633/galerii-pariisis-jatkuvad-kollavestide-rahutused> [Kasutatud 05.01.2022].

Õhtuleht., 2021. Vaktsiinivastased avaldasid Vabaduse väljakul meelt. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.oh tuleht.ee/1046640/video-ja-galerii-vaktsiinivastased-avaldasid-vabaduse-valjakul-meelt> [Kasutatud 02.11.2021].

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool, pp. 1-211.

Äripäev., 2021. Ajakirjanik USAs: maratsejate edu šokeeris ameeriklasi. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.aripaev.ee/saated/2021/01/08/ajakirjanik-usas-maratsejate-edu-sokeeris-ameeriklasi> [Kasutatud 21.12.2021].

Wilkinson, S.I., 2009. Riots. *Annual Review of Political Science*, 12, pp. 329-343.

Williams, R.T., 2021. The Capital Riot, Racism and the Future of American Democracy. *Nat'l Sec. L. Brief*, 11 (2), pp. 37-67.

LISAD

Lisa 1. Ekspertintervjuude küsimused

1. Kas Teie hinnangul massirahutused võivad ohustada põhiseaduslikku korda, kui jah, siis kuidas?
2. Millised on praktilised probleemid massirahutuste piiritlemisel ohuna põhiseaduslikule korrale?
3. Millise dünaamikaga põhiseadusliku korda ohustavad massirahutused tekivad?
4. Milline erinevus on meeleavalduste ja massirahutuste vahel?
5. Kuidas Te defineeriksite mõistet põhiseaduslik kord?
6. Millised kahjud võivad kaasneda põhiseaduslikule korrale massirahutuste tagajärjel?

Lisa 2. Kategooriate ja koodide tabel

1. Kategooria Ohud põhiseaduslikule korrale	2. Kategooria Probleemid piiritlemisel	3. Kategooria Kahjud ja tagajärjed
Kood 1: Institutsioonide töö häirimine	Kood 1: Vägivalla ulatus	Kood 1: Ühiskonna lõhestumine
Kood 2: Vägivald	Kood 2: Eesmärk	Kood 2: Usalduse kaotamine riigi vastu
Kood 3: Vaenuliku riigi eriteenistused	Kood 3: Segadus massirahutuse ajal	Kood 3: Territoriaalse terviklikkuse kaotamine
Kood 4: Ühiskonna lõhestumine	Kood 4: Organiseeritus	Kood 4: Suveräänsuse kaotamine
Kood 5: Provokaatorid		Kood 5: Riigi oluliste teenuste lõppemine
Kood 6: Poliitilised otsused		Kood 6: Turvatunde vähenemine